

Anne Richter

Sorojenca

„Poskrbi za očeta,“ je zašepetala Ruth, „jaz živim predaleč in ne morem.“

S konico čevlja je nekajkrat sunila proti tlem, kakor da bi želela nekaj brcniti. Ni vedela, ali naj še stoji poleg brata, zato je neodločno opazovala njegov profil, ki je bil videti kot obraz čednega, tujega moškega, na katerem bi, če bi se nasmehnil, morda opazila kaj sorodnega. Fred je gledal proč in pokimal. V preteklih letih se je opazno postaral.

Dan je bil izredno svetel s skoraj poletnim nebom, v daljavi so se zarisovali temni iglavci, gozdovi, ki so pozimi delovali pravljичno, zdaj, spomladi, pa je Ruth opazovala gosto posejane vrhove dreves, ki so se kot puščice dvigali v nebo. Za pokopališkim zidom so rasle trave in divje rumene, vijolične in svetlo rožnate cvetlice.

Pogrebci so zdaj že zapustili pritlično mrliško vežico in se v gručah zbirali na obeh straneh prodnate poti, ki je vodila od vežice do pokopališkega vhoda. Pred vhodom je eden od uslužbencev pogrebnega zavoda odprl zadnja avtomobilska vrata. Bil je čokat in bled, z rokavom suknjiča si je otiral čelo in vrat. Drugi uslužbenec je žaro namestil v avto, sedel na sovoznikov sedež, prvi je zaloputnil z vrati, nihče izmed pogrebcev se ni ozrl.

Odkar se je Ruth pred leti odselila iz Thüringena, je Freda videla le občasno za Božič ter ob večerjah na sveti večer z njim v neobičajni zadregi izmenjala par besed.

Nazadnje sta se videla na istem kraju kot danes, pred pol leta, ko je umrla babica. In tako kot danes po žalni slovesnosti, je tudi takrat pogrebni voz, ki je pravkar odpeljal izpred pokopališkega vhoda,

odpeljal naprej proti drugemu pokopališču na robu malega mesteca, kjer naj bi žaro položili v zemljo.

Ruth je odšla mimo Freda, njunega očeta in stričeve žene do vhoda in se počasi napotila za pogrebnim vozom. V cvetličnih koritih stanovanjskih blokov so rasle rdeče geranije in rumene mačehe, ki so odstopale od pročelja. Na desni je opazila majhno bencinsko črpalko, ki je novembra, ko je vsepovsod ležal sneg, ni bila opazila, čeprav je šla po isti poti, vzdolž edine večje ceste v kraju, ceste, ki ni vodila le v drugi najbližji kraj, temveč je povezovala vse kraje v hribovitem predelu Mittelgebirge. To je bila rodna pokrajina njene babice, očeta in strica, oče je odšel, mlajši brat Uwe je ostal. Sprva je še stanoval na vasi, nato si je našel delo v malem mestu, do katerega je z avtobusom lahko prispel v manj kot pol ure, in se hitro poročil; njegova žena je dobila sina Steffena, kmalu zapustila Uweja in se preselila v Zahodno Nemčijo.

Pozneje se je poročil z Luise, ki je prihaja iz neke druge okoliške vasi. Približno v tem času se je mama ločila od očeta.

V letih, ko je Uwe živel sam s sinom, je občasno obiskal svojega brata, in ob teh obiskih so ga namestili kar v otroško sobo, spal je v Fredovi ali Ruthini postelji, kar se je Ruth pozneje zdelo nezaslišano. Njena spalna srajčka – še otroška, obledela in nezlikana srajčka -, njegova alkoholna sapa, postalo ji je slabo in prepričana je bila, da se v temi ni mogoče splaziti mimo njegove postelje do okna in ga odpreti, bala se je njegovega smrčanja, ki ga je pogosto poslušala dolge minute, medtem ko je čakala na dovolj dolg premor, da bi lahko ponovno zaspala – vsega tega se je spomnila na poti do drugega pokopališča.

Ko je prišla do vhoda in vstopila skozi obokana vrata, je hitro stopila do babičinega groba, na nagrobniku katerega je že bilo vgravirano stričevo ime.

*

Približno dvajset let je moralo miniti od tistega novemberskega večera. Preden je Ruth odšla v posteljo, je s pogledom na hitro ošinila moška za mizo v dnevni sobi. Pred očetom, ki je sicer redko pil pivo, sta stali dve prazni steklenici, na Uwejevi strani jih je bilo pet. Oče se je sklanjal nad mizo in smejal, Ruth je lahko videla le Uwejevo zatilje, posamične sive lase, potne srage na mesenem tilniku, pramene las, ki bili kot prilepljeni na kožo. Oče se je dotaknil Uwejeve podlahti in pripovedoval o ukradeni čokoladi, ki sta si jo delila kot otroka, na pomladnem travnatem pobočju, se spominja? Uwe se je zasmel: kar slabo mu je postalo, ko je videl, kako se jima prek polja bliža mama, strahoma je opazoval njene raskave, grobe dlani. Takšna mama je čisti pekel. Oče je odmaknil svojo dlan in odločno rekel: „Tako se pa ne govori.“

Ruth je že spala, ko je zaslišala rjojenje, dobro znane glasove očetovega besa, pomešane z njej nepoznanimi kratkimi, odločnimi stavki. Fredova postelja je bila prazna, toda vedela je, da bo to noč spal pri starših. Prisluhnila je glasovom in poskusila razumeti posamezne besede. Zaslišali so se ostrejši zvoki in žvenket, krik, in še en krik. Vstala je iz postelje in se prižela k vratom. Na prtu je videla pivsko peno, madeže, ki so se širili, ostri rob stekleničnega vratu, rjave črepinje, dolgo koničasto rano na stričevem licu, on pa je mirno in odsotno stal sredi sobe ter si ob levo stran brade prižemal robček, ki je bil vse bolj prepojen s krvjo, dokler ta ni začela kapljati na preprogo. Uwe jo je poskušal prestreči z dlanjo. Ko si je nehote segel prek lica, si je razmazal kri, in šele tedaj se je Ruth vprašala, zakaj se ne zgane, zakaj ne odide v kopalnico, zakaj molči, namesto da bi

poklical zdravnika. Soba je bila prežeta z vonjem po alkoholu, oče je negibno sedel za mizo.

Nato jo je nekdo zgrabil za roko in jo poskušal odtrgati od vrat. Mama, je pomislila, vendar je bil Fred. Svoje dlani ji je kot prevezo položil čez oči in jo počasi zadenjsko vlekel od vrat. Ko je odmaknil dlani, je oče ravno zaril svoj obraz v črepinje.

*

Čokati uslužbenec pogrebnega zavoda je počepnil in položil žaro v majhno kvadratno odprtino. Njegove blede dlani so bile pozimi modrikasto in rdečkasto obarvane. Ko je vstal in prekrižal roke za hrbtom, je s pogledom ošnil žaro.

Žalujoči, ki so se v razpotegnjenem polkrogu zbrali okrog groba, so se začeli razporejati v vrsto. Ruth se je postavila na rep. Opazovala je, kako so drug za drugim stopali do groba in nekaj sekund postali pred njim. Dve osebi sta jo ločevali od očeta in ko se je ta postavil tik pred grob in pogledal v odprtino, so se mu najprej začele tresti roke, nato pa celotno telo. Rane so se sprva le počasi celile, nato pa so ostale brazgotine. Obupano je bruhnil v smeh, ko se je nekaj tednov po prepiru po telefonu pogovarjal z bratom in mu dejal, izgubil sem svoj obraz, kaj pa ti? Čez nekaj mesecev, v katerih je postajal vse bolj razdražen, je Uwe nepričakovano prišel na obisk, in tega poslednjega dne mu je oče ponovno obotavljivo položil dlan na podlaht, kar je Ruth zbodlo v oči.

Ruth je sklenila dlani, čeprav nikdar ni molila, krčevito je stisnila prste in sledila očetovim gibom. Bala se je, da bo izgubil oporo, toda potem ko je nekaj trenutkov postal, je prijel za svinčeno lopatko, jo za hip poddržal v zraku, zajel malo prsti iz posode in jo potresele na grob.

Čeprav je Ruth njegov obraz, prav kakor prej Fredov, videla le od strani, je bilo v njegovih potezah mogoče prepoznati, da je vse zaman. Vprašala se je, kako bi očetov obraz po spravi lahko zopet postal gladek, pa vendar se je zdelo, kakor da so vse naknadne geste odveč. Poleg posode z zemljo je na kovinskem ogrodju visela še ena posoda. Oče se je sklonil, segel v kopel svežih pisanih cvetnih lističev in jih celo pest posul po grobu. Ko je sklonjene glave odšel nazaj na konec vrste, je iz množice stopil Fred in ga objel, ne da bi ga prižehl k sebi. Ruth je nehote pomislila, da sta imela nekaj časa oba enake temne lase.

Mnogo prej, v času stričevih obiskov, je bil Fred svetlolas, ona pa kratkolasa, velika za svojo starost, pa vendar vedno manjša od njega. Premagal jo je v teku na smučeh, v šahu in namiznem tenisu, ki sta ga včasih igrala v koloniji, nekoč pa tudi doma, ko sta starša prenavljala malo štirisobno stanovanje in jedilno mizo postavila na sredo otroške sobe, ker so dnevno sobo pleskali. Tla so prekrivali stari časopisi in polivinil; vedra z barvo in pleskarski čopiči so predstavljali nov in edini inventar v prostoru, čigar steklena vrata so bila skoraj nenehno odprta, tako da je vonj po barvi preplaval celo stanovanje.

Miza je sprva nekoristno stala sredi otroške sobe, nekega dne pa je Fred iz svoje omare z igračami potegnil loparja za namizni tenis, z belo kredo na sredino mize narisal črto in s plosko dlanjo ter ukazovalnim glasom določil, kako visoko se lahko odbije mala žogica in kaj je odločno preveč. Enega izmed loparjev je vrgel Ruth. Začela sta igrati in Fred je odločal, kdaj bi žogica nedvomno končala v mrežici, medtem ko je Ruth vso svojo pozornost usmerjala v močne in natančne udarce. Čutila je, kako se ji v roki porajajo krči, kako se ji sušijo ustnice in kako kljub vsemu občuti neobičajno energijo, skorajda borbeno slo.

Po tretjem nizu se ji je Fred zmagoslavno nasmehnil, se z rokama uprl ob mizo, se dvignil v zrak ter sedel. Lopar je vrgel v zrak, da se je nekajkrat zavrtel, ter ga ponovno ujel; Ruth je stala poleg njega in s stranico loparja udarjala ob leseno ploskev. Njeni udarci so bili vse bolj hitri in glasni.

„Nehaj, to je moj lopar!“ je rekel Fred.

Ruth ga je pogledala, tokrat je zmagovala ona. Udarjala je v ritmu pesmi, ki je bila očitno poskočna, marš med omarami, posteljami in nepospravljenimi igračami, Fredovimi avtomobilčki, njegovimi sestavljančkami in plišastimi živalmi, njunimi skupnimi šahovskimi figurami, ki so razkropljeno ležale na tapeciranih tleh, kar povprek črne in bele, nekatere pod mizo, druge med napol zmečkanih risalnimi listi. Spreminjala je ton, enkrat je udarila s ploskvijo, potem z robom, spet s ploskvijo, obračala lopar in z ročajem trkala ob les. Bliskovito ji je iztrgal lopar iz rok, glasba v njeni glavi je nenadoma potihnila, in Fred jo je z robom udaril po rebrih. Zdrznila se je in sključena od bolečine segla po loparju, tako da sta ga nekaj časa vlekla vsak na svojo stran, toda kot po navadi je bil Fred močnejši in je z obema loparjema stekel skozi predsobo v dnevno sobo, spretno zaprl steklena vrata za seboj in se z vsem telesom naslonil obnje. Ruth je iz predsobe prav tako tiščala vrata in pritiskala na kljuko. „Odpri!“ je kričala, medtem ko je Fredov smeh odmeval po predsobi. Obrnil se je in z zadnjico podrgnil ob stekleno šipo, se neprenehoma smejal, tako da je Ruth besno dvignila nogo in brcnila v steklo. Fred je hipoma prestal in kriknil, odprl vrata in se sklonil k Ruth, ki je omahnila na tla in z dlanjo oklepala stopalo. Fred jo je dvignil, „V kopalnico, hitro!“ in „Hitro vzemi kos kruha, pojej ga, da se ti bo kri obnovila!“

Kri je puščala ozko, razločno sled, ko je Ruth po eni nogi odskakljala v kopalnico in sedla na rob kadi. Pod njenim stopalom se je oblikovala luža.

Ruth je tiho sedela, dokler ni vstopil Fred in ji zavihal trenirke nad koleno. Naslonila je nogo, tako da se je s peto upirala ob dno kadi, njeni beli prsti na nogi pa so gledali proti stropu.

Tanek curek je polzel proti odtoku, Ruth se je oklenila roba kadi in pomislila na starše. Čutila je, kako je Fred nežno odtrgal njeno dlan od roba, ji nekaj položil vanjo in ji roko pomaknil k ustom, spet je slišala: „... da se ti bo obnovila kri!“ in ugriznila je v košček kruha, ki je bil trd in suh ter je bil tem bolj sladek, kolikor dlje ga je žvečila. Žvečila je in žvečila, medtem ko je Fred oplaknil njeno stopalo z raztopino, jo božal s toplo vodo in spreminjal kapljice, ki so hotele pasti z njenega stopala, v rdečkasto, vodeno reko, vsaj za toliko časa, dokler ni pojedla skorje.

*

Ko je Ruth stala pred grobom, se ji je zdelo posipanje prsti neobičajno lahko. Vrtnični cvetni listi so bili mehki na otip. Za trenutek je obstala na svojem mestu, kakor so to storili ljudje pred njo, ter ošinila nagrobnik, babičino in stričevo ime, preden je hitro odšla in se daleč od množice postavila pred neznani grob, ki mu je kazala hrbet. Sedaj že nedelujoči dimniki tovarne porcelana, ki so presegali celo najvišja drevesa in se zarisovali v daljavi, so se vklapljali v tihotnost pokopališča.

Nekaj let preden se je babica iz vasi preselila v dom za ostarele v malem kraju, je Ruth ob enem svojih obiskov v babičini hiši srečala tudi Uweja in njegovega sina, ki sta se prepirala, ali je dejstvo, da se iz teh dimnikov več ne dviguje dim, sreča ali nesreča za to območje.

Babica je medtem molče pomivala posodo, Ruth pa je videla, da so bili njeni krožni gibi s krpo bolj okoreli kot sicer, pa tudi krožnike, skodelice in krožničke je odlagala tako previdno, kakor da bi šlo za majhne živali, katerih življenja ne želimo ogroziti.

Po babičini smrti je Ruth po dolgih letih ponovno govorila z Uwejem. Bližnji sorodniki so se zbrali pred enim izmed gosto posejanih blede rumenkastih novih blokov v kraju, nekaj časa postali pred vhodom, kjer je bil sneg očiščen, ter se nato po stopnicah povzpeli v četrto nadstropje. Ruth si je ogledala malo, urejeno trisobno stanovanje, v katerem sta živela Luise in Uwe, porcelanaste figurice za steklenimi vrati stenske omarice, ter figurice na televizorju, ki so gotovo oteževale brisanje prahu, nasprotno pa je v prostoru stal tudi gladek usnjen kavč in preprosta lesena miza, kuhinja pa je bila z dnevno sobo povezana z odprtino brez vrat. Ruth nikjer ni mogla najti babičine fotografije.

Pogrebci so se razporedili po kavču in okrog mize, Luise je postregla s kolačem, nalila kavo, Ruth je jedla in pila, zrla v dolino, opazovala s snegom obtežene veje dreves in podolgovato, kvadrasto stavbo s pripadajočimi dimniki, opuščeno tovarno porcelana. Goste vrste tovarniških oken so bile videti nepoškodovane, le na svetlem ometu si lahko videl sledove grafitov in Ruth se je spraševala, le kdo v tem malem mestecu, kjer skoraj ni mladih, prši barvo po stenah.

Uwe in Luise sta delala v tej tovarni, pri čemer je le ona obvladala porcelanske tehnike – vrtenje na vretenu, vlihanje in stiskanje, žganje in glazura - , saj je Uwe delal v upravi.

Nekdo je zažvenketal s kavno skodelico, zaslišal se je zvonki zvok krhkega materiala, znak življenja na mrtvem kraju. Ruth je s kazalcem potegnila po finih vzorcih na krožniku, na katerega so bili naslikani modri, bedikasti preprosti cvetovi, ki so si bili vsi podobni med seboj. Na skodelici je bil enak vzorec.

Slišala je, kako je Uwe povedal, da je na bolniški ter da bo Luise sedaj morala prevzeti njegovo izmeno v novem podjetju. S hrbtom je bil obrnjen proti kuhinji, v kateri se je mudila Luise, njegovi lasje so bili svetlo sivi, koža na rokah razpokana, na obrazu pa je imel kljubovalen izraz.

Babica je bila vselej razumna, celo ko so ji predlagali, da bi se preselila v dom za ostarele. Razuma in močna – pa vendar je vesel, da ji nihče ni povedal za njegovega črevesnega raka.

Govoril ni niti osramočeno niti prenapihnjeno, temveč kot človek, ki se je naučil primerno govoriti o svojih problemih. Ruth mu je prisluhnila in prikimala, nenadoma se ji je zdelo povsem preprosto, da ga medtem, ko ima pogled uprt v Luisin krepki hrbet, povpraša po podrobnostih načrtovane terapije. Devet kemoterapij, v razmiku dveh tednov. Slišati je bilo tako samoumevno, kakor da bi govoril o jedi, ki jo bo imel jutri za kosilo, ali o načrtih za dopust.

„Vprašala bom Steffena, ali bi mi ob večerih pomagal,“ je rekla Luise.

„Kakšno podjetje pa je to?“ je vprašala Ruth.

„Računalniški deli,“ je odvrnila Luise. Čez čas je dodala: „Za Američane. Sedež je v sosednjem kraju. Od tam dobimo drobne dele, ki jih sestavimo in nato pošljemo prek oceana. Vsake pol leta dobimo posebno ponudbo za kakšno novo napravo.“

„Kje pa živi tvoj sin?“ je Ruth vprašala strica.

„Poleg podjetja,“ je rekla Luise, „vendar nima službe.“

Uwe je rekel: „Te dele bi lahko še mama sestavljala, pa čeprav je bila skoraj slepa.“

Ruth je vstala, da bi skupaj z Luise pomila posodo, pri čemer je s pogledom ošinila očeta, ki je molče motril svojega brata.

*

Obreda je bilo konec, uslužbenci pogrebnega zavoda so začeli v enakomernem ritmu zasipati grob. Ruth se je oklevajoče vrnila k skupini in se ustavila poleg Freda in očeta. Posamezni pogrebci so počasi odhajali proti izhodu; ker ni bilo formalnega zaključka, so se nekateri zmedeno in neodločno ozirali naokrog. Luise je stala tik ob grobu in zrla v odprtino, kjer so polne lopate zemlje vse bolj zakrivale cvetne lističe.

Ruth, Fred in oče so se brez besed odpravili na pot. Ruth se je zdelo, kakor da jo pokrajina ščiti, ne da bi jo tolažila. Opazila je, kako gosto še vedno rastejo drevesa in da so barve njihovih debel, če jih je primerjala s časom, ko je bila še otrok, od daleč delovale nespremenjene.

Ob izhodu s pokopališča je oče dejal, da se je v zadnjih tednih pogosto po telefonu pogovarjal z Luise.

Kemoterapija se je začela kmalu po babičinem pogrebu, je pridušeno nadaljeval. Luise je redno vozila Uweja v kliniko v najbližje večje mesto, prvo mesto za nekdanjo mejo. Vsakokrat se je domov vrnil bolj izčrpan. Komaj si je malo oddahnil, že sta morala ponovno na pot, da dobi naslednji odmerek. Po četrtem tridnevem bivanju v bolnici je nenadoma dobil vročino, vrtelo se mu je, tako da je moral leči na zadnje avtomobilske sedeže in ko sta že skoraj prispela domov, je ženi rekel: „Prosim, odpelji me nazaj, govoriti moram z zdravnico.“ Luise je nemudoma obrnila, Uwe pa ni mogel zaspati, ker je bil preveč vročičen; v glavo je bil zaripel, le okrog ust je bil ves bled.

Pred kliniko se je opotekel iz avta. Le nekaj minut pred zaključkom ordinacijskega časa ga je Luise privedla do onkologinje in potrkala na vrata ordinacije, zdravnica pa je glasno zaklicala: „Ja, prosim?“ Luise je potisnila moža v prostor, zdravnica je za hip dvignila pogled in ga neprizadeto vprašala: „Ste kaj pozabili?“ Če ga Luise ne bi podpirala,

bi se Uwe zgrudil. Brez besed ga je odvedla do bolniške postelje in mu pomagala, da je legel s pokrčenimi nogami.

Z zdravnico sta se hkrati ozrli proti Uwejevim čevljem, da bi preverili, ali so čisti, je dejal oče.

Nato je zdravnica pogledala na uro in neodobravajoče pokimala. Uwe je sunkovito dihal. Zelo zelo slabo mu je, komaj še diha, morda je to opazila, je izdaval. In medtem ko je Luise ponovno ošinila številna odlikovanja na steni in na komodi, je zdravnica dejala, da je takšno počutje po kemoterapiji nekaj povsem običajnega. „Glejte naprej, ne bodite tako obupani, razviti morate pozitiven pogled na stvari.“

Če bi se Uwe v tem trenutku lahko nasmehnil, je menil oče, bi to gotovo storil, kajti takšne izjave so mu bile po vseh teh letih v NDR gotovo domače.

Zdravnica je Luise izročila napotnico za pulmologa in ker vročina tudi naslednjega dne ni popustila, sta se odpeljala k specialistu, čigar ordinacija se je nahajal blizu njunega doma. Ta je natančno pregledal njegova pljuča in ugotovil, da ni metastaz. „Veseli bodite,“ je rekel z rahlim nasmehom, „in še nekaj dni počakajte.“

Začel se je maj in ko sta se opoldne vrnila domov, je zrak migetal nad travo. Čeprav se je Uwe močno tresel, je s pogledom objel prostrane živobarvne travnike in gozdne zidove, ki so jih omejevali, ter presenetil z izjavo: „Ko bo te more konec, greva na potovanje, prav?“

Luise je odvrnila: „V Italijo ali Maroko, ali pa v Alpe, če bi rad šel v gore.“

Ob tem se je spomnila dneva, ko je z Uwejem obiskala babico v njeni vasi, da bi ji pokazala prenosni računalnik, ki sta ga kupila v sklopu posebne ponudbe. Uwe je takoj po pozdravu položil računalnik na kuhinjsko mizo, ga prižgal ter hitro in spretno pritiskal na določene tipke, dokler se na zaslonu niso prikazale neštete sličice, na koncu tudi

ponudba za potovanje, več gorskih vrhov, svetlo, čisto jezero, zasneženo skalovje, rdečkasti stolpi, bel pesek.

Babica je s poleni pod pazduho odhajala na podstreho, zmajala je z glavo in rekla: „Le kaj boš tam, fant moj!“

In kakor da bi Uwe nenadoma razumel svojo mamo, je z glavo pomignil proti gozdovom in rekel: „Še prej pa bova šla spet na sprehod.“

Očetu se je prelomil glas. Uwe menda sploh ni šel več k onkologinji, temveč ga je Luise naposled odpeljala neposredno v bolnišnico malega mesta, kjer so mu diagnosticirali pljučnico.

Zdravniki so mu dali antibiotik. Pa še drugega. Tretjega. In četrtega. Hropel je in molčal. Vedno redkeje je odprl oči. Njegova kri se je stekala v cevke in na mestu vbodov so se oblikovali vijolični madeži. Zdravniki so iskali povzročitelja. Medtem so mu predpisali peti antibiotik.

Zjutraj je bilo toplo in sveže, v bolnišnični sobi pa vroče in zadušljivo. Luisi je včasih postalo slabo, ko je vstopila, in ko je Uwe dobil enoposteljno sobo, je čutila olajšanje, da jo obdaja le njegov vonj. Majsko svetli travniki in visoka drevesa, bencinska postaja, stanovanjski bloki s svojimi gladkimi pročelji, netlakovane potke in asfaltirane ceste malega mesta so postajale vse manjše, medtem ko se je namestila poleg njega in se ji je zdelo, da iz sobe počasi izginja hkrati kiselkast in sladkoben, človeški, telesni vonj.

Uweju ni treba več na intenzivni oddetek, je čez nekaj dni tiho in zlomljeno jeknila v telefonsko slušalko. Oče je povedal, da je ob tem planil s stola ob mizici s telefonom, da bi premagal ohromelost, ki se ga je hotela polastiti. Takoj se je odpravil od doma in pol ure pred Uwejevo smrtjo prispel v bolnico.

Zadnji obiskovalci so prispeli do vhoda na pokopališče, pogrebniški so šli mimo njih, krepki je hodil spredaj z neenakomernimi, okornimi koraki, sledil pa mu je drugi, slok mlad moški, ki je za hip vrgel glavo vznak in jim molče pokimal. Odzdravili so, kakor hitro je oče zaključil svojo pripoved.

Ruth bi Fredu z veseljem kaj rekla. Čutila je njegovo telo poleg svojega in se spomnila enega izmed skupnih potovanj, spomnila se je napornih dni v Marseillu. Povsem utrujena sta se opotekala po uličicah, ki so smrdele po ribah, jedla kuskus in ratatouille, se pomešala med ljudi, vedno na lovu za novimi vtisi, kakor da bi mislila, da jima v življenju preostaja le še malo časa. Ponoči sta se odpeljala do morja, se obmetavala z valovi in pozneje z mokrimi telesi popadala v pesek. Zadnji večer je Ruth po tem, ko je naredila velik požirek iz steklenice vina in se ulegla na hrbet, rekla: „Če nekaj časa gledam v nebo, imam občutek, da se zvezde premikajo.“ Po trenutku premolka, v katerem je bilo mogoče slišati le avtomobile v daljavi in enakomerno naraščajoči in pojemajoči šum valov, je Fred odločno odvrnil: „Pa saj se premikajo.“

„Zdaj pa moram nazaj,“ je rekla Ruth.

„Spremil te bom do železniške postaje,“ je nemudoma rekel oče.

Zapustila sta pokopališče in prišla do ceste, ki je mimo bencinske črpalke vodila do železniške postaje. Ker ni bilo pločnika, sta Fred in Ruth hodila tesno drug ob drugem ob robu cestišča, za njima pa je bilo slišati hitre očetove korake.

„Tam, kjer živim, je povsem drugače kot v Marseillu,“ je nenadoma rekla Ruth in v Fredovih očeh iskala odmev. Sorojenca sta se spogledala, ne da bi se nasmehnila.

„Nikdar nisem mogel razumeti, zakaj si odšla tja,“ je rekel Fred in nekoliko nakremžil usta. „Na Zahod.“ Ob zadnji besedi je šel z

glasom navzgor, že pri njenem drugem zlogu pa ga je spet spustil. Ruth se je obrnila k Fredu in mu neodločno ponudila svojo mlahavo dlan, ne da bi roko povsem iztegnila.

„Umrla pa ne bi rada tam,“ je rekla.

Fred se je ustavil, jo z obema rokama prijel za podlahti, in jo tako trdno stisnil, da je Ruth občutila bolečino, kakršno je nekdanj čutila v rokah, kadar ji je v prepiru sklenil roki na hrbtu in jo držal v tem prijemu, da se ne bi mogla braniti.

Dolgo jo je gledal. Tudi ona ga je gledala. Njegove dlani so zdrsnile navzdol do njenih, tople, raskave dlani, ki niso izpustile njenih dlani, temveč so jih držale brez pritiska; že takrat, nekoč si je Fred pogosto grizel nohte. Ruth je začela božati njegove roke, nato se jih je oklenila, občutila je njegove členke, zasadila je svoje prstne konice v popustljive mehkejše dele njegove dlani; nato pa je odvrnila pogled.

Oče je šel naprej, ni se obrnil, njegova postava je bila vse manjša tam ob robu ceste.

„Poskrbel bom zanj,“ je rekel Fred.

Prevedla Amalija Maček